

УДК 637.52:339.138

ГУРЖІЙ Н.Г., здобувач

Науковий керівник – ПИСАРЕНКО В.В., д-р екон. наук

Полтавська державна аграрна академія

ДІАГНОСТИКА СТАНУ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ М'ЯСОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано структуру виробництва харчових продуктів в 2013 році та визначено частку м'ясопереробної галузі в харчовій промисловості, відображено динаміку змін у виробництві та реалізації м'яса та готової м'ясної продукції, охарактеризовано фактори, що впливають на співвідношення темпів росту виробництва м'яса та продукції м'ясопереробної галузі. Визначена регіональна концентрація виробництва готової м'ясної продукції та частки виробництва її суб'єктами залежно від форм господарювання. Досліджено тенденції попиту на ринку м'ясопереробної продукції, зміни обсягів експорту за товарними категоріями та співвідношення вітчизняного виробництва й імпорту м'ясної продукції.

Ключові слова: м'ясопереробна продукція, ковбасні вироби, товарна сегментація, імпорт.

Постановка проблеми. Галузь м'ясопереробки є стратегічно важливою у контексті забезпечення безпеки України відносно продуктів харчування. М'ясні продукти є незамінними у раціоні людини та їх споживання впливає на здоров'я населення. Саме тому важливим є аналіз показників функціонування ринку м'ясної продукції, діагностика уподобань споживачів у товарному асортименті, визначення обсягів вітчизняного виробництва продукції та наповненості досліджуваного ринку товарами імпортного походження.

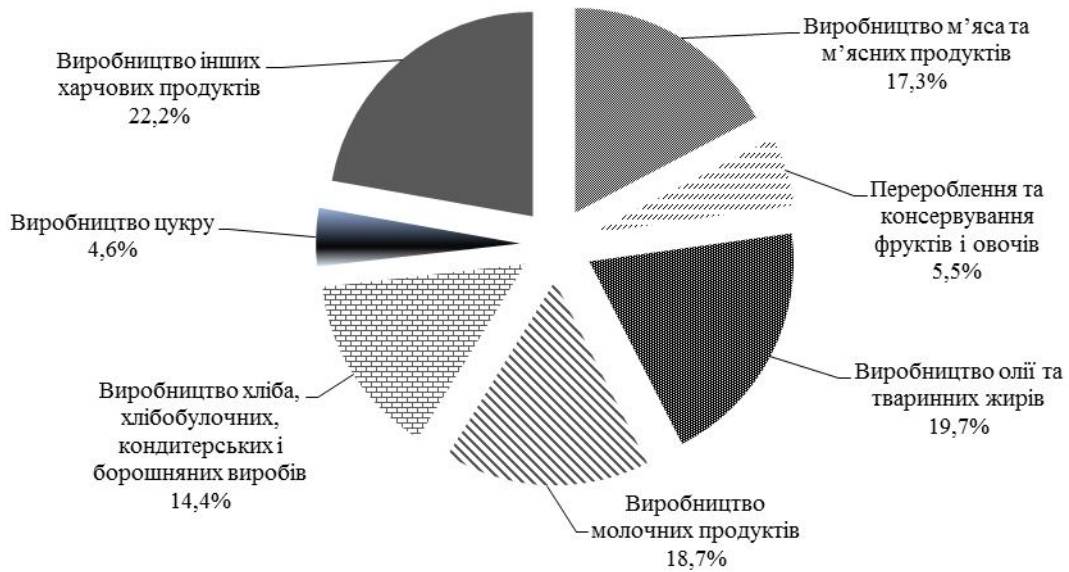
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню ринку продукції м'ясопереробних підприємств присвятили свої дослідження такі вітчизняні вчені: Коняк І.В., Сятковская Е.В., Чорноротов О.Г., Філіппов М.В., Вязовская С., Шугурова Т. та інші.

Мета дослідження – виділення основних тенденцій розвитку ринку м'ясної продукції України як початкового етапу в формуванні ефективної збутової стратегії м'ясопереробних підприємств.

Матеріали та методи дослідження – дані Державного комітету статистики України, а також наукові праці вітчизняних авторів, в яких вивчається стан та динаміка розвитку м'ясопереробної галузі. Для виявлення та оцінки тенденцій функціонування ринку м'ясної продукції використовуються методи статистичного та графічного аналізу.

Результати досліджень та їх обговорення. М'ясопереробна галузь України є однією із вагоміших в харчовій промисловості. Про це свідчить аналіз структури виробництва харчових продуктів за 2013 рік (рис. 1). Так, за результатами цього періоду, виробництво м'яса та м'ясної продукції становило 17,3 % від загального обсягу.

Структурна схема виробництва харчових продуктів за 2013 р.

Індекси виробництва продукції

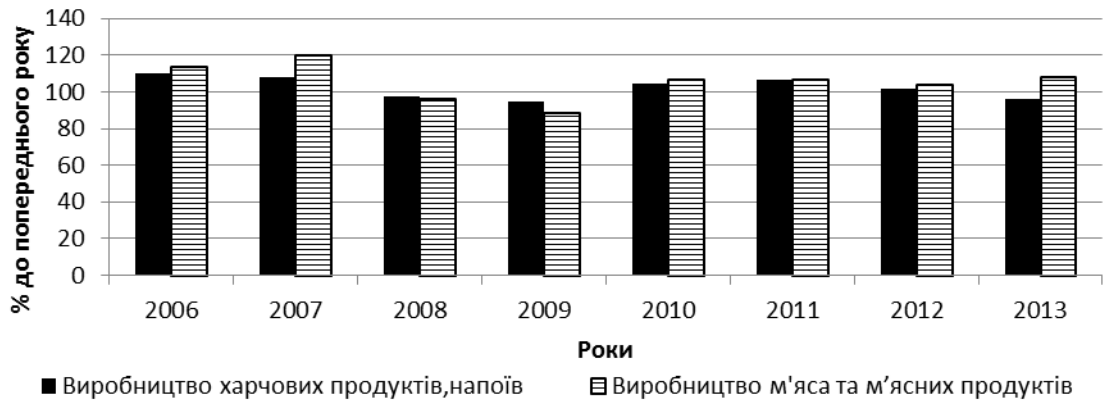

Рисунок 1 – Структурна схема та динаміка розвитку харчової промисловості [1]

Щодо темпів росту виробництва, то порівняно з харчовою галуззю в цілому за 2006-2013рр. виробництво м'яса та м'ясопродуктів збільшувалося швидше, за винятком 2008-2009 рр. Це дає можливість стверджувати, що досліджувана підгалузь є перспективною для розвитку, але водночас чутливою до змін зовнішнього середовища, а саме економічних показників.

Розглянемо детальніше виробництво продукції м'ясопереробної галузі в 2006-2013 рр. Варто відзначити, що досліджуваний товарний асортимент згідно з номенклатурною промислової продукції [2] буде включати ковбасні вироби, готові м'ясні продукти та консерви, а також м'ясні напівфабрикати.

Згідно з даними рис. 2. динаміка обсягів виробництва продукції м'ясопереробної галузі у вітчизняній економіці зазнала істотних змін за останні 7 років. Спад виробництва усіх видів продукції досліджуваної галузі в 2007-2009 рр. є відображенням економічної кризи, але з 2009 року спостерігається позитивна тенденція, тобто мається на увазі, що упродовж 2010-2013 рр. спостерігається щорічний загальний приріст обсягів виробництва.

Сегмент виробництва ковбасних виробів є одним із провідних у м'ясній промисловості України. Його частка складає 14,5% від загального обсягу всієї продукції м'ясопереробної галузі і 30% від загального обсягу готової м'ясної продукції. Ковбасна продукція знаходиться на четвертому місці в шкалі продуктів, що користуються постійним попитом у населення,

поступаючись молочним продуктам, фруктам та овочам і хлібобулочним виробам. Рівень споживання ковбасних виробів є свого роду індикатором добробуту нації [3].

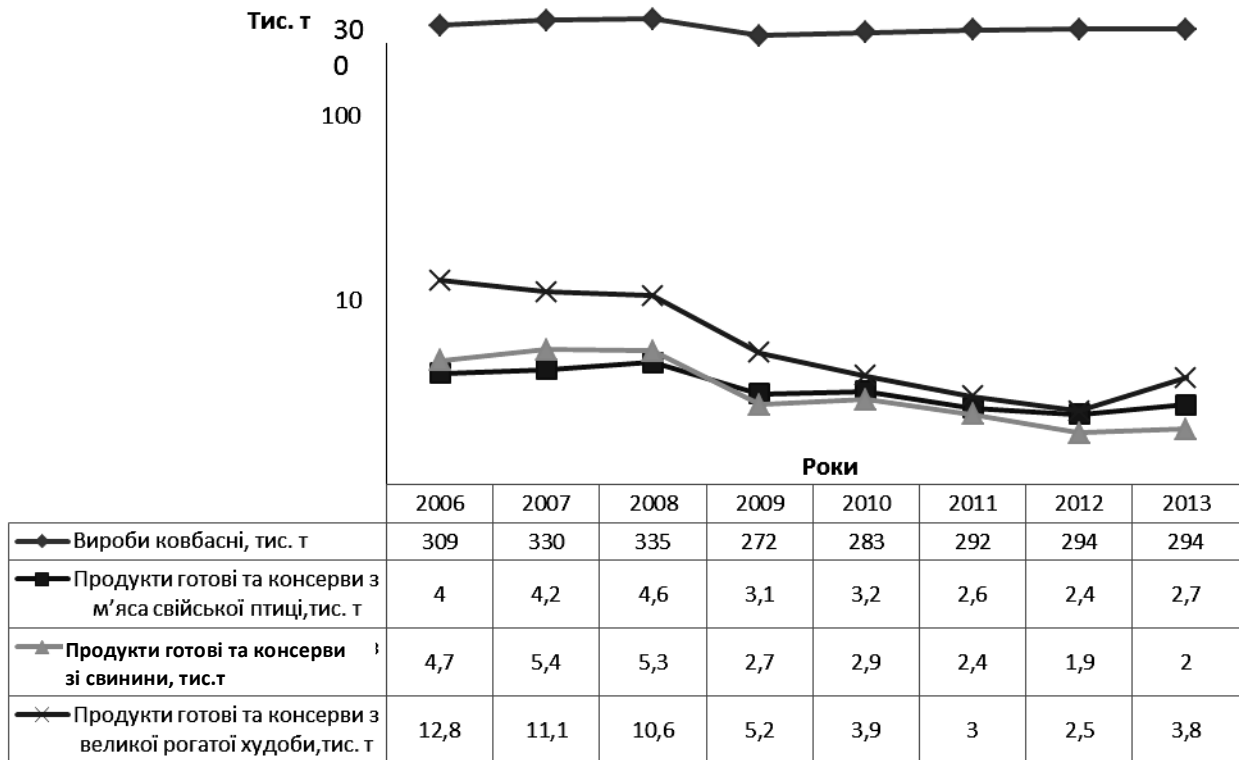

Рисунок 2 – Виробництво продукції м'ясопереробної галузі в Україні, 2006-2013 рр. (тис. т)[1]

Український ринок м'ясних та ковбасних виробів відрізняється низкою особливостей. Ринок майже досяг свого насичення, жорстка конкуренція визначає асортимент, якість та регулює цінову політику. Певний надлишок ковбасних виробів у магазинах великих торгових роздрібних мереж примушує виробників випускати брендovanі продукти високої якості, шукати нові ніші та створювати інноваційну продукцію.

Специфікою ринку м'ясних виробів є його залежність від сировини. Доцільно порівняти темпи росту виробництва м'яса та готових виробів. З цього погляду можливо відзначити, що за останні 3 роки ситуація змінилася на протилежну – за збільшення темпів росту виробництва м'яса спостерігається швидший приріст темпів росту виробництва готової м'ясної продукції (рис. 3).

Така ситуація могла виникнути під впливом наступних факторів:

- зміна стану ринку виробництва м'яса в забійній вазі;
- збільшення частки імпортової сировини у виробництві ковбасних виробів;
- збільшення обсягів експорту готових м'ясних виробів.

Однією з основних тенденцій останніх років, що визначає стан ринку м'ясопродуктів, є зменшення в усіх категоріях господарств поголів'я великої рогатої худоби за одночасного збільшення поголів'я свиней та птиці. Виробництво м'яса всіх видів у забійній вазі зменшилось на 0,1%, в тому числі у сільгоспприємствах зросло на 4,4%, у господарствах населення зменшилось на 4,8% [4].

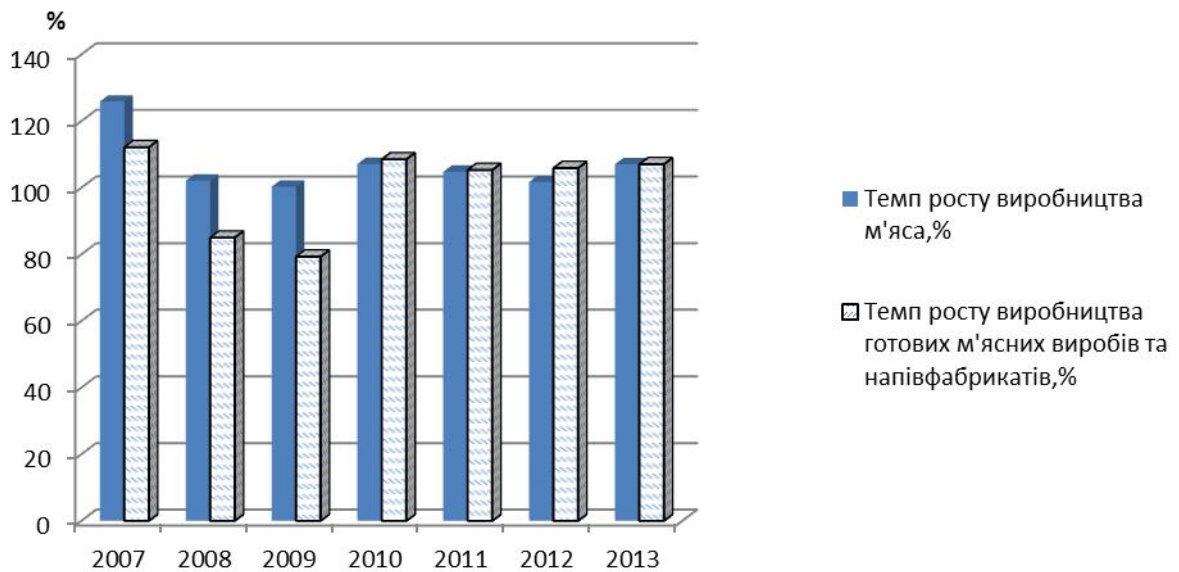

Рисунок 3 – Співвідношення темпів росту виробництва м'яса та готових м'ясних виробів в 2007-2013 рр. [1]

Починаючи з 2007 року, поголів'я великої рогатої худоби зменшувалось щороку. У 2006 р. була зафіксована чисельність ВРХ 6175,4 тис. голів, у 2010 р. – 4826,7 тис. голів. Протягом 2011 р. зберігалася негативна тенденція скорочення поголів'я ВРХ у господарствах усіх категорій. Станом на 2011 року нараховувалося 5 247 тис. голів ВРХ, що на 4,5% менше порівняно з відповідним періодом 2010 року. Подібна ситуація склалася і для поголів'я свиней, слід лише зазначити, що чисельність його почала збільшуватись із 2010 р. і у 2011 р. ця тенденція збереглася. Проте вітчизняне тваринництво поступово збільшує рівень забезпеченості України м'ясом. Так, у 2009 році частка імпортованого м'яса складала 23%, в 2010 – 19%, а в 2011 – вже 16, а в 2012 році – 15,5% [5]. У 2013 році імпорт м'яса птиці та субпродуктів скоротився на 35%, а свинини – на 27,7% порівняно з 2012 роком [12].

Криза у тваринництві відобразилася й на роботі підприємств м'ясопереробної промисловості. Завантаження виробничих потужностей складає лише 15-40%. Серед проблем, з якими зіткнулися підприємства м'ясопереробної галузі, слід виділити наступні:

- скорочення поголів'я худоби;
- територіальна розосередженість сільськогосподарських підприємств і особистих господарств населення, внаслідок чого виникає дефіцит сировини;
- нетривалий термін реалізації певних видів готової продукції;
- низька якість сировини;
- коливання закупівельних цін на сировину тощо.

Структурні регіональні зміни, що відбувалися у тваринництві України, суттєво вплинули й на розташування м'ясопереробних потужностей. Найбільша питома вага ринку м'ясопереробної продукції (35%) сконцентрована у Центральному регіоні: Київська, Черкаська, Вінницька та Полтавська області. Питома вага Західного регіону на цьому ринку – 10% (Львівська, Волинська, Івано-Франківська області). Східний регіон на ринку м'ясопереробки займає 26%. Лідерами у виробництві є Дніпропетровська, Донецька та Харківська області. На Південний регіон – АР Крим – припадає 7% ринку.[6]

Основна частка пропозиції ринку формується м'ясопереробними підприємствами – 60,7%. До цієї частки зараховується частина сировинного імпорту, а також продукція, отримана на переробку від сільськогосподарських підприємств та господарств населення. Господарства населення формують частку 32,3%. Із цієї частки дві третини – продукція власного виробництва, що споживається безпосередньо в домогосподарствах. Частка сільськогосподарських підприємств становить 5,2%. Її формує частина продукції, яка реалізується сільськогосподарськими підприємствами на ринку. Частка імпорту в цілому по ринку трохи менше 2%. Розрахункові обсяги імпорту включають тільки імпорту продукцію, готову до вживання, що не вимагає додаткової технологічної обробки.

Що стосується структури виробництва м'яса та м'ясних виробів, то найбільшу питому вагу займають виробництво м'яса та субпродуктів I категорії й ковбасні вироби.

Серед готової м'ясної продукції на ковбасні вироби в Україні припадає 70%. Однією з причин зростання виробництва ковбас є збільшення обсягів попиту свинини, оскільки сало є одним з основних компонентів рецептури ковбасних виробів, а також покращення добробуту населення. За останні 10 років обсяг ринку ковбасних виробів збільшився у два рази й оцінюється понад 7 млрд грн. На придбання ковбасних виробів населення нашої країни витрачає в середньому 6,7% продовольчого бюджету [7].

Серед ковбасних виробів основний обсяг виробництва припадає традиційно на ковбасні вироби варені – 41 %, сосиски і сардельки – 23%, напівкопчені ковбаси – 15%, варенокопчені та сировокопчені ковбаси – 6% та інші види ковбасних виробів – 15%.

Результати дослідження регіональних особливостей виробництва ковбасних виробів довели, що в 2013 році основними виробниками ковбасних виробів є Донецька, Дніпропетровська, Полтавська, Луганська, Кіровоградська та Харківська області, на які припадає 63% виробленої ковбасної продукції.

Одним із сегментів ринку м'ясопереробної продукції є консерви та м'ясні напівфабрикати, їх питома вага знижується. Різне падіння по цих групах спостерігається з 2008 року, але починаючи з 2010 року, виробництво м'ясних напівфабрикатів з птиці стрімко зростає. Ринок м'ясних консервів повільно скорочується, обумовлено це низькою якістю сировини та зміною споживчих уподобань й доходів населення. Розглядаючи ринок м'ясних консервів, слід зазначити, що 45% припадає на паштети з печінки, на консерви з яловичини та телятини – 26%, з свинини та м'яса птиці — відповідно 19 та 10% [6]. Зараз одним з найпривабливіших сегментів є виробництво охолоджених і заморожених напів-фабрикатів високого ступеня готовності: натуральні та рублені напівфабрикати, фаршировані та нефаршировані, з маринадом або соусом тощо. Купівельний попит і виробництво напівфабрикатів високого ступеня готовності в охолодженому й замороженому вигляді зростає й випереджає розвиток ковбасного виробництва [8]. Хоч обсяг ринку м'ясних напівфабрикатів помірно зростає, однак він нижче показника 2007 року, що зумовлено недостатніми темпами нарощування виробництва та розвитком переважно одного сегмента – курячих напівфабрикатів, що є найбільш популярні серед споживачів. Ємність ринку напівфабрикатів щорічно збільшується на 30% й складає 350 млн дол. Це свідчить про те, що на одну людину в Україні припадає 7-8 кг півфабрикатів, водночас у Росії – 8-9 кг, а в європейських країнах – 35-40 кг (рис. 4) [9].

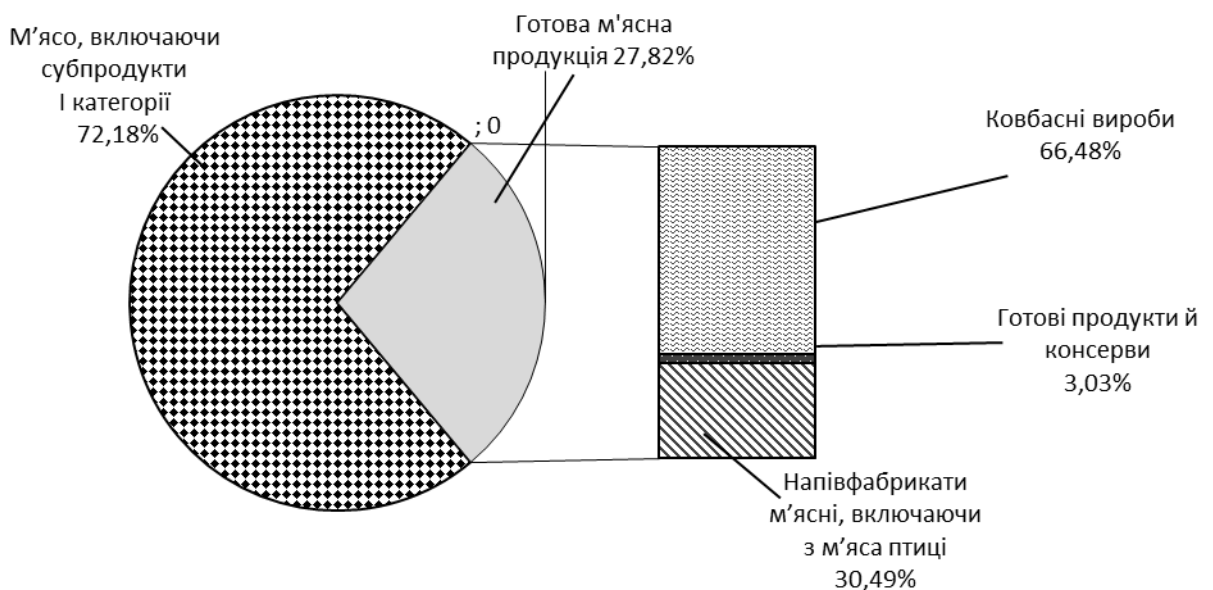

Рисунок 4 – Товарна сегментація ринку м'ясопереробної галузі в 2013 р.

Зростання ринку напівфабрикатів обумовлено наступними чинниками: зміна раціону споживання; прискорення ритму життя українців й збільшення кількості працюючих жінок;

підвищення матеріального рівня населення; розповсюдження побутових мікрохвильових печей, розширення пропозиції й географії збуту замороженої продукції.

Щодо експорту готових м'ясних виробів, впродовж 2010-2012 рр. загальний об'єм експорту готових м'ясних виробів збільшився в 4,65 рази [10,11], проте в 2013 році він впав на 13%, порівняно з 2012 роком. В асортиментному розрізі відбулися наступні зміни: збут варених ковбас на зовнішньому ринку за три роки збільшився майже в 9 разів та склав 1846,7 т в 2012 р. порівняно з 206 т в 2010 р, а в 2013 році знизився до 1,3 тис. т [13]. Рівномірний ріст обсягу реалізації в 3,63 рази варто відзначити стосовно м'ясних консервів, а щодо сирокочених ковбас, то хоч в загальному експорті ця позиція складає незначну частку. Варто відмітити, що за три роки їх збут на міжнародному ринку скоротився майже вдвічі.

Аналізуючи структуру ринку продукції м'ясопереробної галузі з погляду національної належності, можливо стверджувати, що загалом не менше 98% продукції є вітчизняного виробництва (рис. 5).

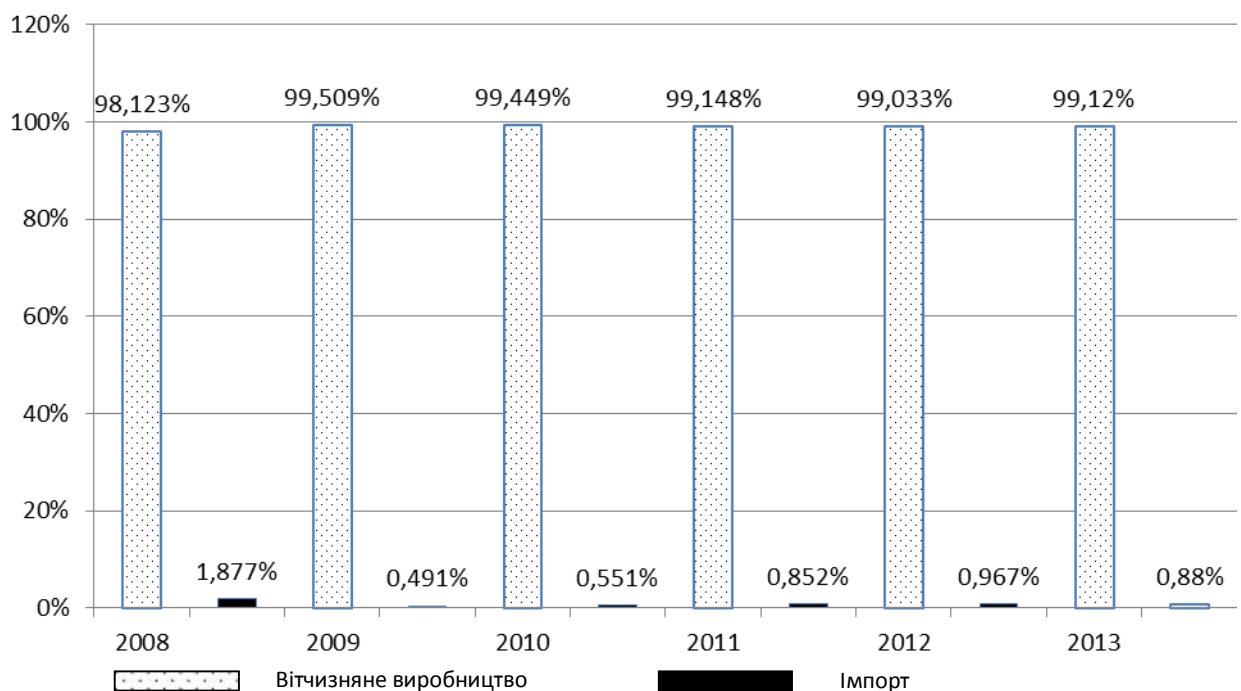

Рисунок 5 – Структурне співвідношення вітчизняного виробництва та імпорту продукції м'ясопереробної галузі в 2008-2013 рр.*

*Розраховано за [10, 11, 13].

Варто відзначити, що в 2008-2009 рр. обсяги імпортованої продукції знижувалися, а в 2010-2013 рр. з'явилася тенденція їх зростання. При цьому, розглядаючи асортиментні групи, варто відзначити, що частка вітчизняної продукції в м'ясних консервах за 2010-2013 рр. знизилась від 74 до 49%. В інших асортиментних групах імпортна продукція не перевищувала 1 %.

Висновки. Український ринок м'ясопереробної продукції, що включає ковбасні вироби, готові м'ясні продукти та консерви, а також м'ясні напівфабрикати, у грошовому виразі складає значну частку у виробництві харчової продукції. Порівняння динаміки виробництва м'ясних виробів та харчової промисловості в цілому дозволяє зробити висновки щодо перспективності розвитку м'ясопереробної підгалузі. Лідерами обсягу виробництва є ковбасні вироби, але більш динамічно зростає виробництво саме м'ясних напівфабрикатів. Особливістю ринку продукції м'ясопереробки є його значна залежність від виробництва м'яса. В останні роки спостерігається скорочення темпів виробництва м'яса у порівнянні з темпами виробництва готової м'ясної продукції та напівфабрикатів, що свідчить про збільшення частки імпортової сировини у виробництві та зростанні обсягів експорту готової продукції. Що стосується імпорту продукції м'ясо-переробних

підприємств, то його частка зросла лише в м'ясних консервах, в інших групах вона становить не більше 1%.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Статистичний щорічник України за 2013р. /За ред. О.Г.Осауленка. – Державна служба статистики України. – К.,2014. – 527 с.
2. Номенклатура продукції промисловості. – Державна служба статистики України. – К.,2013. – 543 с.
3. Коняк І.В. Стан та перспективи розвитку ковбасних виробів в Україні.// Економіка харчової промисловості. – 2012. – №4. – С.12–19.
4. Сятковская Е. В. Импортозависимость и создание ЭСТ / Е. В. Сятковская // Мясной бизнес. – 2011. – №1. – С. 22–24.
5. Чорноротов О.Г. Аналіз ринку тваринництва та виробництва м'яса та м'ясопродуктів України. //Мясные технологии. – 2011. – №7.– С.25–30.
6. Філіппов М.В. Сучасний стан та проблеми функціонування ринку м'ясної продукції України.//Вісник ОНУ ім.І.І. Мечнікова. – 2013. – Т.18.– № 2/1. – С. 183–187.
7. Вязовская С. Демократический продукт. Тенденции на рынке полукопченых колбас Украины. – [Електронний ресурс]: – <http://www.meatbusiness.ua/article.php?p=604&j=2>.
8. Статистичний аналіз ринку заморожених продуктів – [Електронний ресурс]: – http://www.radakmu.org.ua/file/zvit_Bartkovskogo.doc.
9. Шугурова Т. Инновационный подход к производству натуральных полуфабрикатов / Т. Шугурова // Мясной бизнес. – 2011. – №4. – С.56–57.
10. Рынок мяса и мясных продуктов Украины.//Мясное дело. – К., 2012. – №10. – С. 13–21.
11. Рынок мяса и мясных продуктов Украины.//Мясное дело. – К., 2013. – №1. – С. 17–27.
12. М'ясо вітчизняного виробництва витісняє імпорт – [Електронний ресурс]: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/myaso_vitchiznyanogo_virobnitstva_vitisnyae_import_analitiki_1903734
13. Україна поступово відмовляється від імпорту м'яса та ковбас. – [Електронний ресурс]:<http://pohlyad.com/news/n/39749>

REFERENCES

1. Statystychnyj shhorichnyk Ukrainy za 2013r. /Za red. O.G.Osauleuka. – Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. – K.,2014. – 527 s.
2. Nomenklatura produkciï promyslovosti. – Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. – K.,2013. – 543 s.
3. Konjak I.V. Stan ta perspektvyvy rozvytku kovbasnyh vyrobiv v Ukraini. / Ekonomika harchovoi' promyslovosti. – 2012. – №4. – S. 12–19.
4. Siatkovskaja E.V. Importozavisimost' i sozdanie JeST / E.V. Siatkovskaja // Mjasnoj biznes. – 2011. – №1. – S. 22–24.
5. Chornorotov O.G. Analiz rynku tvarynnyctva ta vyrobnyctva m'jasa ta m'jasoproduktiv Ukrainy. //Mjasnye tehnologyy. – 2011. – №7.– S.25–30.
6. Filippov M.V. Suchasnyj stan ta problemy funkcionuvannja rynku m'jasnoi' produkciï Ukrainy.//Visnyk ONU im.I.I. Mechnikova. – 2013. – T.18. № 2/1. – S. 183–187.
7. Vjazovskaja S.. Demokraticeskij produkt. Tendencii na rynku polukopchenyh kolbas Ukrainy. – [Elektronnij resurs]: – <http://www.meatbusiness.ua/article.php?p=604&j=2>.
8. Statystychnyj analiz rynku zamorozhenyh produktiv – [Elektronnyj resurs]: – http://www.radakmu.org.ua/file/zvit_Bartkovskogo.doc.
9. Shugurova T. Innovacionnyj podhod k proizvodstvu natural'nih polufabrikatov / T. Shugurova // Mjasnoj biznes. – 2011. – №4. – S. 56–57.
10. Rynok mjasa i mjasnyh produktov Ukrainy.//Mjasnoe delo. – K., 2012. – №10. – S. 13–21.
11. Rynok mjasa i mjasnyh produktov Ukrainy.//Mjasnoe delo. – K., 2013. – №1. – S. 17–27.
12. M'jaso vitchyznjanogo vyrobnyctva vytisnjaje import – [Elektronnyj resurs]: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/myaso_vitchiznyanogo_virobnitstva_vitisnyae_import_analitiki_1903734.
13. Ukrainha postupovo vidmovljajet'sja vid importu m'jasa ta kovbas. – [Elektronnyj resurs]: <http://pohlyad.com/news/n/39749>.

Диагностика состояния рынка продукции мясоперерабатывающей отрасли Украины

Н.Г. Гуржий

В статье проанализирована структура производства пищевых продуктов в 2013 году и определена доля мясоперерабатывающей отрасли в пищевой промышленности, отражена динамика изменений в производстве и реализации мяса и готовой мясной продукции, охарактеризованы факторы, влияющие на соотношение темпов роста производства мяса и продукции мясоперерабатывающей отрасли. Определена региональная концентрация производства готовой мясной продукции и производства ее субъектами в зависимости от форм хозяйствования. Исследованы тенденции спроса на рынке мясоперерабатывающей продукции, изменения объемов экспорта по товарным категориям и соотношение отечественного производства и импорта мясной продукции.

Ключевые слова: мясоперерабатывающая продукция, колбасные изделия, товарная сегментация, импорт.

Надійшла 03.11.2014 р.